

Beteckning: _____

Akademien för utbildning och ekonomi

Litteraturläsningen i dagens skola, en självklarhet?

Peter Fernaeus
Dec 2010

Didaktiskt examensarbete i svenska
LP90 30 hp

Didaktiskt examensarbete i svenska
Michael Gustavsson/Eva- Britta Ståhl

Innehållsförteckning

Inledning	Sida 1
Frågeställning	Sida 1
Metod	Sida 1
Disposition	Sida 2

Läsningen i den svenska skolan

1.1 Den svenska skolans läroplaner	Sida 2-3
1.2 Vikten av att skapa ett läsintresse	Sida 4-6
1.3 Läsinlärning	Sida 6-8
1.4 Den metakognitiva förmågan	Sida 8
Sammanfattning av kapitlen 1.1-1.4	Sida 9

Förutsättningar och svårigheter

2.1 Avkodning och förståelse	Sida 9-11
2.2 Självbilden hos eleven	Sida 11-13
2.3 Onda och goda cirklar	Sida 13-16
2.4 Varningstecken	Sida 16-17
Sammanfattning av kapitlen 2.1-2-4	Sida 18

Dyslexi och åtgärder i den svenska skolan

3.1 Läsutveckling och dyslexi	Sida 18-20
3.2 Hur kan den svenska skolan arbeta med att förebygga att läsförståelsen minskar?	Sida 21- 23
3.3 Användandet av skolbiblioteken som resurs i elevernas utvecklande av läsförståelsen	Sida 23-24
3.4 Utbildning för alla?	Sida 24-25
Sammanfattning av kapitlen 4.1-4.4	Sida 25-26

Sammanfattning av uppsats

Sida 27-28

Litteraturlösteckning

Sida 29-30

Inledning

Under min tid som elev i den svenska skolan och nu i rollen som lärare anser jag att det går att skönja en trend hos våra barn och ungdomar, nämligen att läsningen och läsförståelsen har minskat drastiskt under årens lopp. Detta är ett problem som jag anser att vi lärare skall betrakta som mycket allvarligt. Frågan för oss pedagoger varför våra elever ska läsa böcker är både en självklar och komplicerad fråga. Läsningen av både undervisningslitteratur och skönlitterära böcker ger våra elever mer än bara övning i läsförståelse. Inom den svenska skolans kursplaner finns klara referensramar för vad vi bör lära våra elever så att de aktivt skall kunna delta, förstå information i samhället och även lära sig om jämställdhet, rasism, mobbing och utvecklingen av det egna livet. Anledningen till varför läsförståelsen minskar beror på en mängd faktorer i skolväsendet och jag skall i detta arbete undersöka vilken eller vilka möjligheter som finns för pedagogerna för att förebygga språk och lässvårigheter hos våra elever.

Ämnet ligger mig mycket varmt om hjärtat i min framtida roll som lärare och även som litteraturvetare. Personligen ligger ämnet specialundervisning mig nära. Jag lider av dyskalkyli. Jag har själv upplevt hur det känns att inte kunna följa med i den vanliga klassundervisningen, att känna den frustrationen att jag inte förstår och att jag inte får den hjälp jag behöver. Det finns åtskilliga bevis både i mina möten med elever när jag har jobbat som lärare men även hos människor i min närhet som har haft läs-skrivsvårigheter och inte har fått det stöd som de har behövt. Deras problem har helt enkelt ignorerats av skolan.

Frågeställningar

1. Är en potentiell försämring av läsförståelsen jag upplever sammankopplad med en möjlig försämring av den svenska skolan?
2. Vad kan det svenska skolväsendet vidta för åtgärder för att förebygga en potentiell försämring av det svenska språket och läsförståelsen som jag anser existera?

Metod

Jag kommer att använda mig tidigare forskning relaterat till läsförståelsen och det svenska språket. Jag kommer att fokusera på hur läs- och skrivsvårigheter uppstår och kritiskt granska vilka åtgärder som kan vidtas.

Disposition

Jag har valt att disponera min uppsats på följande vis. I kapitel 1.1- 1.4 behandlas den svenska skolans läroplaner och vikten av att skapa ett läsintrasse för eleverna och de två verktygen som krävs för att läsinlärningen skall fungera för våra elever, avkodningen och den metakognitiva förmågan.

I kapitel 2.1-2.4 behandlas de psykologiska aspekterna av läsinlärningen.

I det sista kapitlet behandlas dels läsningen kontra dyslexi och dels vad den svenska skolan kan göra för att förebygga en potentiell försämring av läsningen och den svenska skolan.

Jag har valt att efter varje kapitel sammanfatta vad jag anser vara de viktigaste punkterna i den forskning som har gjorts inom läsförståelse och läsinlärning och avslutar med en större sammanfattning.

Läsningen i den svenska skolan

1.1 Den svenska skolans läroplaner

I den svenska skolan har man alltid betonat vikten av att läsa. En av de metoder som används av pedagoger är den som benämns som ABC- metoden. Enligt författarna Helen Amborn och Jan Hansson är denna pedagogiska modell den som har använts i den svenska skolan under många århundraden och den används än idag. Målet i ABC- metoden är läsfärdigheten, att eleverna som egna individer skall erövra det kollektiva alfabetet och dess användning. Författarna till *Läsglädje i skolan* hävdar att diskussionen om vilken metod som är den bästa har rasat länge i den svenska grundskolan men vid sidan om debatten kring läsinlärning har skönlitteraturen inte varit utsatt för någon slags debatt. Amborn och Hansson belyser hur den svenska skolan har gång på gång påvisat vikten av att kunna läsa för att aktivt kunna delta i samhället. ”Fram till 1842 då vi fick Folkskolan och 1858 Småskolan, var kyrkans inflytande på läsning och undervisning totalt”¹

Kyrkan som pedagogisk institution var allsmäktig i Sverige. Man kontrollerade läskunnigheten genom de så kallade husförhören. De personer som inte klarade att läsa vid dessa förhör blev underkända och blev således nekade till att bli konfirmerad, och var man inte konfirmerad fick man inte gifta sig osv. Att inte kunna läsa, eller att ha svårigheter att läsa innebar för de enskilda individerna att de ställdes utanför samhället och därför framtogs många av sina rättigheter i och med att läsningen inte gick att genomföra. 1878 framställdes Normalplan för undervisning i Folkskolor

---

¹ Amborn Helen Hansson Jan *Läsglädje i skolan*, Helen Amborn, Jan Hansson och En bok för alla, Falu Bokproduktion, Falun 1998, sida 9.

och Småskolor. Denna plan var den första läroplanen i den svenska skolan. Syftet med denna läroplan var att socialisera in eleverna i det nya samhället som växte fram under industrialiseringen. I denna första upplaga av den svenska skolans läroplan var det endast läsningen, högläsning, utantilläsning som var målet för inlärningsprocessen. 1919 skrevs det tillägg till läroplanen med innebörden att eleverna skall bekanta sig med svensk litteratur i förhållande till sin ålder och utveckling. Läroplanen belyste vikten av att läsa om svensk litteratur, svensk historia osv. 1955 utkom det ytterligare en läroplan där skönlitteraturen i undervisningen skall ge eleverna lust att lära mer och att elevernas personliga utveckling skall berikas med de skönlitterära moraliska exempel som återfinns i böckerna. 1962 genomförs ytterligare en reform Lgr- 62 där skönlitteraturen skall stimulera dels intresset för god litteratur och dels stimulera språket och utvecklingen av människan. 1980 utkom *Lgr 80 (Läroplan för grundskolan 1980)*. I Lgr 80 lyftes demokratiska värderingar fram mer än tidigare. ”Läroplanen speglar demokratins samhällssyn och människosyn: människan är aktiv, skapande, kan och måste ta ansvar och söka kunskap för att i samverkan med andra förstå och förbättra sina egna och sina medmänniskors livsvillkor.”²

Skönlitteraturen fick en central plats i kursplanen, det innebar att skönlitteraturen skulle betraktas som ett viktigt ämne dels för bildning och dels för vikten av att bevara kulturarvet.

1994 ersattes Lgr 80 med Lpo 94 (*Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 1994*) Lpo 94 belyste vikten av att kunna läsa för att aktivt kunna delta i samhället.

Man gick genom denna läroplan tillbaka till 1878 års läroplans tankar att utan läskunnighet står människan utanför samhället. Ett av de mest grundläggande målen i skolan är att ”Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift.”³

Litteraturen skall även ge förståelse för kulturens mångfald, de föregående läroplanerna modifierades från att ha gett insikt om det svenska kulturarvet skulle nu denna reform ge insikt för kulturens mångfald, att genom litteraturen skapa en världslig samhällsmedborgare. Litteraturen skapar en kulturgemenskap, där eleven ska kunna förstå världen, utforska andra länder. Faller eleven utanför detta står hon utanför denna gemenskap.

---

² Skolöverstyrelsen, *Lgr 80 Läroplan för grundskolan. Allmän del: mål och riktlinjer, kursplaner, timplaner*. Stockholm Liberläromedel/Utbildningsförlaget, sida 13.

³ Skolverket, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*, AB Danagårds grafiska, Ödeshög, 2009, sida 10.

1.2 Vikten av att skapa ett läsintresse

Människan behöver språk och berättelser. Utan språk kan inte människan leva. Barn och ungdomar möts dagligen av information om globala frågor, moraliska och etniska frågor. Lärarnas mest angelägna uppgift är att ge våra elever tillgång till ett levande och ett rikt språk.

Litteraturläsningen ska inte bara ge eleverna ett rikt språk utan litteraturen ska även ge svar eller rättare sagt vägleda våra elever i etiska frågor, moraliska dilemman, engagemanget för kulturen. Alla har vi någon slags relation till litteratur, antagligen läste mormor eller farmor sagor för oss, eller så kommer man ihåg den där spännande äventyrsromanen som man sträckläste i sitt rum under sommarlovet. Detta kallas för läskultur. Författarna till boken *Läslust och lättläst* har framställt en rad olika faktorer som kan bidra till en ökad läskultur i klassrummet. De menar att klassrummet ska vara försett med massor av nya och gamla böcker. Böckerna skall täcka olika intresseområden, finnas tillgängliga som talbok, bilderbok, band och andra hjälpmedel för elever med läs- och skrivsvårigheter. I skolan skall det finnas en bokansvarig lärare och även en heltidsanställd bibliotekarie.

Den brittiske läraren Aidan Chambers anser att det finns grundvillkor för att skapa en god läsmiljö i skolan. Dessa villkor är lästid, högläsning, ett bra bokbestånd och lärarledda samtal där läraren skall fungera som en ledare eftersom han eller hon har större erfarenhet av att läsa litteratur och reflektera kring detta. Det faktum att Chambers påvisar att allt börjar med ett val av en bok är särskilt intressant anser jag:

”Teachers tend to teach in the same way as they were taught and to teach the same books read during their course”⁴ Chambers anser valet av böcker är viktigt för elevernas vilja att läsa. Läraren bör vara noga med att låta eleverna bli delaktiga i valet om vilken litteratur som de skall läsa. Om eleverna skall utveckla en fungerande läsning krävs det, enligt Chambers ett aktivt deltagande. Chambers belyser även vikten att använda sig olika redovisningsformer i läsningen. Eleverna skall ges möjligheten att skriva, diskutera och recensera de litterära texter som de stöter på i skolan och hemmet. Läsningen ska inte enbart vara koncentrerad kring skolan.

“In trying to help the children become regular, avid literary readers, many teachers ask their pupils to do two things. Read at least a book a week in their own time; and afterwards write a brief, annotation-like review, giving their opinions *of it*.”⁵

⁴ Chambers Aidan *Booktalk – Occasional writing on literature & children*, Redwood Burn Ltd, Trowbridge 1985, sida 117.

⁵ Chambers Aidan, 1985, sida 118.

Läsningen och samtalet om litteraturen är viktiga aspekter för utvecklandet av läsförståelsen. Läraren bör vara noga med att ge eleverna plats för reflektioner om vad de har läst anser Chambers. "Talking about literature- to pick up the last point-and talking about what we thought and felt while reading a book lie at the heart of all teaching literature." ⁶

Med andra ord påvisar Chambers tes att valet eller viljan att läsa kan stimuleras genom att lägga tid, pengar på skolbiblioteken, utvecklingen av svenskämnet Detta innebär att den svenska skolan inte bör tveka att anställa eldsjälarna och entreprenörerna. Det finns en viktig aspekt av Chambers resonemang, att spendera tid och pengar på bokutbudet i skolans bibliotek. Möjligheten för våra elever att välja böcker i vitt skilda genrer ökar chansen markant att alla elever finner ett litterärt verk i sin smak. Vikten av att skapa en respons hos läsaren och eleverna är signifikant viktigt för att således skapa ett intresse, en tanke och ett personligt och moraliskt engagerat ställningstagande "It is psychologically impossible to read something without experiencing a response. We may fall asleep from boredom; but that is a response. In the best circumstances two things tend to happen."⁷

De två målen som Chambers åsyftar är att människan tenderar att vilja diskutera händelser och litteratur med varandra. Barn, anser Chambers vill rita och tala om vad de har upplevt. När då ett litterärt verk berör eleverna på ett positivt eller negativt sätt är det oavsett vilket en reaktion som har berört elevernas läsintresse. Det andra målet som uppstår är när eleverna har uppskattat ett visst verk så pass mycket att elevernas själva söker upp liknande verk i bokhyllorna. Detta mål är enligt Chambers påstående det som lärarna skall sträva mot, att läsandet och intresset för litteraturen rör sig självständigt hos eleverna: "Läraren bör ha en tillåtande attityd när det gäller elevernas egna individuella bokval, för huvudsaken är att de får lust att läsa och identifierar sig som läsande människor."⁸ Inger Norberg belyser svårigheten i detta argument genom att ifrågasätta hur hög grad av acceptans läraren skall ha för att främja elevernas läskunnighet. Om till exempel Olle kommer till lektionen i svenska med Carl Barks Kalle Anka antologi, räknas då detta till läsning? Jag anser att läsning av till exempel serieböcker i ett längre perspektiv kan ge eleverna verktygen att kunna läsa eller förbättra sin läsning. Lärarna bör därför vara noga med att inte moralisera över elevernas val av litteratur, lärarens roll är att uppmuntra, engagera och bekräfta utvecklingen av elevernas läsning.

---

⁶ Ibid

⁷ Chambers Aidan *Booktalk – Occasional writing on literature & children*, Redwood Burn Ltd, Trowbridge 1985, sida 11.

⁸ Norberg Inger "Att skapa en läskultur" i *Läslust & lättläst*, Norberg Inger och Bibliotekstjänst AB, Grahns Tryckeri, Lund 2003, sida 41.

Uppfattningen om att barn vill skildra sina upplevelser på olika sätt är något som lärarna bör ta tillvara på. I den pedagogiska inriktningen Reggio Emilia är grundtanken att fantasi och förnuft inte är varandras motpoler utan att fantasin är förnuftets förutsättning: ”Det finns mycket att ta fasta på i barnens nyfikenhet och i deras uppfattningar för vidare bearbetning.”⁹ Anledningen till varför jag väljer att belysa Reggio Emilia är för att jag finner dess pedagogik mycket relevant för barnens och elevernas inläring. Reggio Emilias centrala arbetsområde är själva dialogen mellan pedagogerna och eleverna. Genom att arbeta med bildskapande och dialoger återkommer pedagogerna till själva grundkärnan i Reggio Emilias pedagogik det vill säga att eleverna skall använda sina egna ögon och erfarenheter i sitt bildskapande och det är samma princip med språket. Detta arbetssätt skapar således en trygg plattform för eleverna i sitt språk, personliga tolkningar av litteratur, konst etc. I jämförelse med Reggio Emilia och Aidan Chambers antaganden är dialogen mellan eleverna och lärarna den aspekt som först och främst skapar förutsättningarna för en god inlärmingsmiljö. Aidan Chambers hävdar att dialogen mellan lärarna och eleverna är en aspekt som tenderar att gå förlorad till skillnad från Reggio Emilias pedagogik som utgår ifrån en aktiv dialog mellan läraren och eleverna.

Vidare belyser Chambers ett för honom vanligt fenomen i klassrummet. Läraren ger i hopp om att få sina elever att läsa mer, en uppgift att läsa åtminstone en bok till på sin fritid och sedan skriva en recension om boken. Chambers anser att en sådan uppgift kan vara svår och att uppgiften om det sker på en reguljär basis tenderar att göras på rutin av eleverna. Tiden är en aspekt i Chambers resonemang som jag anser belysa svårigheten att arbeta med entusiasmen och viljan inför läsningen, om tiden inte tillåter att läraren och eleverna kan diskutera och reflektera kring den lästa litteraturen faller målet med läsövningen.

1.3 Läsinläring

När våra barn kommer till skolan för första gången är förväntningarna höga. Många av barnen har redan försökt lära sig att läsa på egen hand med hjälp av föräldrar och äldre syskon eller vet att det är i skolan som lär man sig att läsa. Den första tiden i skolan är avgörande för utvecklingen av den egna identiteten. Eleverna vill känna att de duger och att de kan prestera lika bra som sina klasskamrater. Författaren till boken *Läs- och skrivinläring*, Ester Stadler, påvisar att det är särskilt viktigt att man undviker misslyckanden i den inledande läsinläringen. Stadler hävdar att eftersom de elever som befinner sig i riskzonen inte är identifierade kan misslyckande i ett tidigt skede få ödesdigra konsekvenser.

---

⁹ Wallin Karin, *Ett barn har hundra språk*, Sveriges Utbildningsradio AB, Stockholm, Tryckt hos Bohuslänings Boktryckeri AB, Uddevalla 1982, sida 30.

Före skolstarten fick eleverna värderingar som påverkade deras självbild ifrån sina föräldrar men väl i skolan får eleverna nu värderingar från andra betydelsefulla personer som t.ex. lärare, klasskamrater och sina egna dagliga prestationer. Självbilden påverkar i sin tur beteendet i läs- och skrivinläringen. Antropologen J.J Jenkins har en inlärningsmodell som belyser den kognitiva inläringen. Enligt Jenkins förklaringsmodell¹⁰ så interagerar fyra huvudfaktorer med varandra vid elevernas inläring.

Författarinnan till boken Läsinläring och självförtroende, Karin Taube påvisar signifikanta begrepp rörande självbilden utifrån Jenkins förklaringsmodell:

1. Elevens aktivitet
2. Utmärkande drag hos eleven
3. Inlärningsmaterialets karaktär
4. Inlärningsuppgiftens redovisningsformen¹¹

Den första huvudfaktorn är *Elevens aktivitet*, det vill säga hur eleverna systematiskt och lär sig använda olika metoder för att öka sin inläring, som till exempel stödord, repetition, avgränsning. Den andra huvudfaktorn är *Utmärkande drag hos eleven*. Det innefattar de strategiska förmågorna och kunskaperna som eleverna har lärt sig under sina studier samt elevernas egna intellektuella kapacitet och hur den individuella människan behärskar sin nyvunna kunskap och använder sig av denna. Den tredje punkten innefattar *inlärningsmaterialets karaktär* och visar hur materialet är konstruerat och hur det tas emot av eleverna och elevernas intellekt.

Den sista faktorn belyser hur redovisningsformerna kan se ut. Det kan skilja sig beroende på vilket sätt eleverna har lärt sig problemlösning, igenkänning, skriftlig redovisning osv.

Självbilden utvecklas genom inflytande från erfarenheter av omgivningen. Självbilden tolkar även sin egen kapacitet i relation till andras prestationer. Den står under inflytande av yttre faktorer såsom ideal och jämförelser med andra personer i dess närhet. Den självbild vi har är avgörande för hur vi tolkar vår omgivning och den har en stark påverkan på vårt beteende och självuppfattning.

Inläring kan vara av två olika slag. Karin Taube anser att det finns dels den inläring som omfattar enkla vardagliga fakta och dels inläringen av komplicerade uppgifter som den inläring som sker i skolan. Det som eleverna lär sig i vardagslivet är inte speciellt ansträngande medan det lärande som återfinns i skolan är ansträngande: ”Lärande i vardagslivet kan betecknas som relativt lite ansträngande, social och ”varm” medan lärande av den typ som finns i skolan skulle kunna

¹⁰ Jenkins J.J, *Four points to remember: A tetrahedral model of memory experiments*, ur L.S Cermak & F.I.M. Craik, *Levels of Processing in human memory*, Hillsdale, New Jersey, Erlbaum, sida 429-446.

¹¹ Taube Karin *Läsinläring och självförtroende*, Karin Taube och Norstedts Akademiska Förlag, Tryckt hos Mediaprint, , Uddevalla 2007, sida 35-36.

beskrivas som ansträngande, isolerad och ”kall”.¹² Kunskaper som vi förvärvar i vardagslivet, hemma hos föräldrar eller hos vänner är en känslobaserad kunskap anser Taube. Den kunskap som eleverna får i skolan består av teoretiskt komplicerad kunskap där man inte förvärvar kunskap genom sitt känsloliv utan från en redan skriven mall som t.ex. matematik och svenska. Språk är ett komplext ämne där formler och givna grammatikregler bestämmer. Eleverna kan inte utgå utifrån sig själva utan måste följa de givna strukturerna.

Pedagogerna bör ta dessa faktorer i beaktande när det gäller elevernas inläring. Om ett misslyckande uppstår hävdar Taube att interaktionen mellan huvudfaktorerna har misslyckats. Inlärningsprocessen är ett gemensamt arbete mellan eleverna och läraren. Om inte läraren förstår hur inlärningsprocessen fungerar, fungerar inte heller det pedagogiska arbetet med eleverna. Medvetenheten om hur den effektiva inlärningsprocessen fungerar bör även innefatta eleverna. Eleverna skall själva kunna anpassa sina inlärningsmetoder efter rådande ämnen och teoretiska svårigheter.

1.4 Den metakognitiva förmågan

Det går inte att utgå ifrån Jenkins modell utan att införliva den metakognitiva förmågan. Den metakognitiva förmågan utgår ifrån individens medvetenhet om dess egna tankeprocesser. Det som kännetecknar den effektiva inläringen är att individen är medveten om sina egna tankeprocesser och aktivt planerar och strukturerar sin egen inläring. Taube hävdar att de metakognitiva förmågorna ligger bakom hänsynstagandet i alla av Jenkins faktorer och även hur individen använder sig av de bäst lämpade inlärningsstrategierna.¹³

När problemen uppstår är det på grund av att elevernas kognitiva förmåga brister. Elever med inlärningsproblem har förutom brister i den kognitiva förmågan även bristande inlärningsstrategier. Eleverna kan kännetecknas av en passiv inlärningsmotivation med en negativ självbild och ett bristande engagemang för uppgifterna.

Sammanfattning av kapitel 1.1-1.4

---

¹² Taube Karin, 2007, sida 36.

¹³ Taube Karin, 2007, sida 38.

Aidan Chambers antaganden belyser ett gemensamt mål inom forskningen som jag har valt att arbeta med, nämligen vikten av att skapa ett läsintresse för eleverna.

Relationen och dialogen mellan läraren och eleverna är en viktig aspekt för att främja elevernas lust inför läsningen. Det som jag finner generellt likriktat i den litteratur som jag har valt att granska är att lärarens roll gällande elevernas läsning är att uppmuntra och engagera på ett sådant sätt att eleverna själva finner sin väg in i litteraturen. Inger Norbergs påstående om att läraren bör ha en tillåtande attityd mot elevernas val av litteratur och Aidan Chambers tes om att läraren skall sträva mot att elevernas läsning skall röra sig självständigt i klassrummet och i bokhyllorna påvisar ett förhållningssätt där pedagogerna bör låta eleverna välja sina egna vägar in i litteraturen och läsningen. Frågan är om läraren skall acceptera alla slags litteratur och i sådana fall bör då resultatet innebära att det blir klyftor i både läsförståelse och engagemang kring valet av litteratur. Det som jag finner vara ett påfallande starkt argument för att läsinläringen bör innefatta en dialog är att genom lärarens och elevernas aktiva dialog blir litteraturen levande. Exempelen är således inte statiska roller i ett litterärt verk utan de är utmärkta exempel på hur litteraturen kan användas för förståelse och självkänedom. Läraren måste tidigt identifiera de elever som kan befinna sig i riskzonen för att misslyckas. Att misslyckas kan innebära att självbilden påverkas negativt. Eleverna jämför sina prestationer med omgivningen och om eleverna känner att de inte räcker till kan det få ödesdigra konsekvenser för deras framtida studiemöjligheter anser både Stadler och Taube.

Jag anser att detta resonemang inom forskningen påvisar att det krävs oerhört mycket av pedagogen för att uppmärksamma dessa elever i ett sånt tidigt skede av deras studiegång. Naturligtvis ligger det på pedagogens ansvar att uppmärksamma alla elevers positiva och negativa egenskaper. Problemet är att de elever som har svårigheter med läsningen oftast lär sig att dölja sina problem och kan därför undvika konfrontationer med dessa i klassrummet.

Förutsättningar och svårigheter

2.1 Avkodning och förståelse

När man läser använder man sig av två olika metoder, avkodning och förståelse.

Läsandet är sättet för människan att ta till sig information och avkoda dessa grafiska symboler till ord. Att skapa en inre och personlig föreställning om vad texten förmedlar och vad orden innebär. Det krävs för läsningen att man behärskar de grundläggande färdigheterna för att kunna läsa, hävdar Stadler: ”Läsaren är beroende av en effektiv och ändamålsenlig avläsningsteknik för att få största möjliga behållning av vad hon eller han läser.”¹⁴

Läsaren skall kunna tillgodogöra sig kunskap via sin egen kompetens i läsning samt att kunna ta del av författarens åsikter och teser. Läsaren ska även kunna bilda sig en egen uppfattning i ett specifikt ämne.

Läsningen är en komplicerad process och Stadler hävdar att det går att dela upp denna process i två sinsemellan beroende delar. ” Det överordnande målet för all läsning är att finna det innehåll som orden förmedlar. För att förstå en text måste man gå via avkodning, d.v.s. avläsning av bokstävernas ljud och ord.”¹⁵ Om denna läsprocess blir lidande på grund av till exempel lässvårigheter blir inte avkodningen av orden tillräcklig för en förståelse av innehållet som man läser. Det som händer för elever vars avkodningskapacitet inte är tillräcklig är att eleverna lägger fokus på själva avkodningen och kommer inte att kunna reflektera över vad de har läst. En korrekt avkodning är som Stadler påvisar en förutsättning för förståelsen. Men även för att avkoda en text krävs det av eleverna att de förstår vad de läser. Avkodningen övar eleverna i skolan genom lektioner och övningar i läsning där eleverna systematiskt övas i färdigheten av att korrekt avläsa bokstäverna. Det är endast återkommande övningar som slutligen leder till att den automatiserade avläsningen av språkets struktur lagras i långtidsminnet och avkodningsprocessen sker per automatik.

Anledningen till varför man läser är för att man skall lära sig något, förstå sammanhang, känslor, politiska budskap osv. Stadler påvisar att det inte räcker med endast avkodningen av en text utan läsaren måste även förstå betydelsen av ordet: ”De ord som avläses utifrån en bokstavssekvens ska motsvara ord som finns i läsarens ordförråd i långtidsminnet, ord som läsaren känner igen.”¹⁶

Förutsättningen för en förståelse av ord är således korrekt avkodning och att läsaren ständigt utökar sitt ordförråd. Förståelsen är enligt Stadlers antagande kopplad till elevens mognad och intellektuella förutsättningar. Relationen mellan mognaden och de intellektuella förutsättningarna innebär att läsförståelsen kan variera inom samma åldersspektrum.

Avkodningen och förståelsen är således de två avgörande faktorerna för att läsningen skall ”flyta” på för eleverna. Om avkodningen går för långsamt riskerar läsaren att glömma vad hon eller han har

---

¹⁴ Stadler Ester, *Läs – och skrivinläring*, Ester Stadler och Studentlitteratur 1998, sida 26.

¹⁵ Stadler Ester, 1998, sida 27.

¹⁶ Stadler Ester, 1998, sida 29.

läst. Vad gäller förståelsen kan det enligt Stadler hända att elever med svenska som modersmål kan avläsa rätt men när de väl skall redogöra för innehållet i texten vet de inte vad de har läst.

Detta beror oftast på att texten är ointressant eller att orden är för svåra och detta kan påverka läsintresset negativt. Om inte eleverna förstår alla ord så försvinner således sammanhanget.

Stadler påvisar andra faktorer som påverkar läsningen. Kunskapen om det ämnesområde som texten behandlar är relevant för läsförståelsen. Behärskar eleven ett visst område och får läsa om detta ger det mer behållning av texten. Förväntningar och förhållningssätt kan påverka läsförståelsen både positivt och negativt. Läsaren har alltid förväntningar eller uppfattningar om vad texten kommer att handla om. Detta kan på ett negativt sätt resultera i att läsaren läser in sina egna bekräftelser i texten. Vad gäller förhållningssättet anser Stadler att om läsaren läser med engagemang får denna troligtvis ut mer av texten än den som blir tvingad till att läsa texten. Ett skärpt intresse innebär att läsaren maximerar sin förståelse av den lästa texten.

Läsningen kan även påverkas av grammatisk förståelse. Stadler hävdar att den syntaktiska delen av grammatiken i allra högsta grad påverkar läsförståelsen: "För att förstå meningen i en text räcker det inte att avläsa och förstå de enskilda orden var för sig. Vi måste kunna det aktuella språkets syntax, satsbyggnad, för att förstå textens mening."¹⁷ Detta innebär att ordföljden är viktigt för läsförståelsen. Om läsaren inte vet hur orden ställs i relation med varandra kan det resultera i att läsaren inte förstår vad hon eller han läser. Hur vi läser och huruvida vi har någon slags språklig förförståelse som gör det möjligt att förstå det som står mellan rader är en kunskap som också inverkar på läsningen. Denna färdighet kommer med den automatiserade läsningen genom den träning som läsaren får av att läsa.

2.2 Självbilden hos eleverna

Alla elever bör ha en god självbild. Som lärare och pedagog bör man vara noga med att inte föra över sina egna värderingar i klassrummet i relation till elevernas självbild.

Karin Taube påvisar att värderingar från betydelsefulla personer i elevernas närhet som till exempel föräldrar, klasskamrater och lärare har en påverkan på elevernas självbild.¹⁸ Även elevernas dagliga erfarenheter och prestationer påverkar självbilden.

Det Taube hävdar är helt avgörande för elevernas självvärdering med avseende på läsning är relationerna mellan ideal-, social och real- jag. Det vill säga hur pass betydelsefullt eleven anser att det är att läsa, prestera i läsningen och även jämföra med klasskamraternas prestationer.

---

¹⁷ Stadler Ester, 1998, sida 32.

¹⁸ Taube Karin, 2007, sida 72,

Verkligheten i klassrummet och i det sociala livet tenderar att se annorlunda ut i de svenska klassrummen. Elever som faller utanför ramarna för god läsförståelse i tidig ålder hamnar ofta i en ond cirkel med en dålig självbild:

Det har visat sig att korrelationen är starkare mellan negativ självbild och låg prestation än mellan positiv självbild och hög prestation. Det är inte alltför ovanligt att elever med god självbild är lågpresterande, men nästan ingen med mycket negativ självbild är högpresterande.¹⁹

Att eleverna har en positiv självbild är en bra egenskap men det är inte tillräckligt för det krävs goda kunskaper för att kunna prestera ifall Taube resonemang skall fungera. Men en god självbild är positivt i den bemärkelsen att eleverna ser på sig själva som lyckade och framgångsrika individer i klassrummet. De elever som har både en negativ självbild och är lågpresterande kan utveckla felaktiga kognitiva strategier och utveckla vad Taube benämner som en passiv inlärningsstil. Den passiva inlärningsstilen innebär att eleverna använder sina kunskaper på ett negativt sätt och eleverna tenderar till att nedvärdera sina egen förmåga och intellekt.

Om detta beror på dyslexi eller något annat språkhandikapp kan det resultera i att eleverna känner ett lågt egenvärde, en sämre självbild. Ester Stadler har i *Dyslexi – En introduktion* visat att elever med språkliga handikapp tenderar att undvika aktiviteter som läsning och skrivning.

Eleverna blir genom att vara passiva och vägrandes symptomfria ifrån läsningen. Stadler hävdar att eleverna slipper att jämföra sina misslyckanden med klasskamraternas prestationer: ”När barn med dyslektiska tendenser vid skolstarten på allvar konfronteras med bokstäver och skrift, kan man ofta tydligt se hur självkänslan förändras.”²⁰

Läsinlärningsförmågan fungerar inte och passiviteten är således ett sätt att fly ifrån oförmågan att inte ”vara lika bra” som sina skolkamrater. Stadler hävdar att omgivningen ofta ser dessa barn som mindre lyckade eftersom de inte klarar läsningen. Därför är det viktigt att lärarna och skolkamraterna inte visar negativa uppfattningar om dessa elever. Om eleverna stöter på svårigheter i detta första stadium av inlärningsprocessen kan det vara förödande för elevernas självbild.

I Idor Svensson och Hans Fäldt undersökning *Hur bedömer lärare lässvaga elevers självbild?* belyser Svensson och Fäldt hur de lässvaga eleverna uppfattar sin egen självbild. Svensson och Fäldt anser att många fall av lässvårigheter beror på emotionella blockeringar som i många fall är kopplat till ett begränsat språk. Svensson och Fäldt hävdar dock till skillnad från Stadler och Taube att dessa språkliga blockeringar finns redan innan skolan och lärarens undervisning.

I undersökningen refererar Svensson och Fäldt till Malmquists *Läs- och skrivsvårigheter* hos barn.

---

¹⁹ Taube Karin, 2007, sida 75.

²⁰ Stadler Ester *Dyslexi – En introduktion*, Ester Stadler och Studentlitteratur 1994, sida 28.

Malmquist (1967) visar i en studie att dåliga läsare jämfört med goda tenderar att ha sämre självförtroende, sämre kontaktförmåga, sämre uthållighet, sämre koncentrationsförmåga, ökad benägenhet till underkastelse, lägre begåvning och fler nervösa symtom än goda läsare.²¹

Uppfattningen i samhället är att vi skall nå framgång i arbetslivet och i den sociala gemenskapen framträder i tidig ålder för eleverna. Själva interaktionen mellan eleverna och dess omgivning är det som signifikant framställs som mycket viktigt av både Taube och Stadler.

Läsförståelsen och förmågan att kunna läsa är i princip ett krav för att klara det dagliga livet, både i klassrummet och i samhället. Om en individ har svårigheter med läsningen står denna individ således i ett beroendeförhållande till omgivningen.

2.3 Onda och goda cirklar

Tyvärr är det så att det finns några elever som kommer att prestera sämre än sina klasskamrater i läsning och skrivning. Risken är stor i dessa situationer att eleven fastnar i ett självuppfyllande mönster där uppfattningen ifrån omgivningen, lärare, klasskamrater och föräldrar spelar en stor roll. Karin Taube beskriver den onda cirkeln utifrån detta perspektiv. Läraren upptäcker att eleverna har svårigheter med läsningen eller skrivningen: ”Detta leder till en förväntan eller i varje fall ett accepterande från deras sida att individen även i fortsättningen skall vara en ”svag” elev.”²²

Taube anser att läraren på ett direkt eller indirekt sätt överför sina förväntningar till eleven.

Via kroppsspråk och ord läser eleverna sin omgivning och tolkar tillvarons budskap. Om detta budskap är negativt, dvs. att uppfattningen om eleven är att hon/han inte klarar uppgifterna börjar eleven själv uppfatta sig som misslyckad. Betydelsen av att självbilden sjunker innebär i dessa fall att satsningen på att lyckas i skolan sjunker.

När det uppstår svårigheter finns det olika försvarstyper som eleverna använder sig av. Karin Taube är av den uppfattningen att eleverna använder olika försvarstyper för att bibehålla en [...positiv självbild inför kraven eller förväntningarna på att lära sig någon färdighet som klassas som viktigt]²³ Den första försvarsmekanismen är att eleven anser sig vara bra på sitt område, de andra är mindre bra för själva studierna med funktionella eftersom de stärker elevens självbild. Taube anser att man

---

²¹ Fäldt H, Svensson I ”Hur bedömer lärare lässvaga elevers självbild?” i Christer, Jacobson, Ingvar, Lundberg, Barbro, Sundbärg, *Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat*, Författarna och Liber Utbildning AB, Gummesons Tryckeri AB, Falköping 1995
sida 121

²² Taube Karin, 2007, sida 90.

²³ Taube Karin, 2007, sida 86.

kan [...dölja sin bristande förmåga, förneka att färdigheten är viktigt eller göra klart för alla och envar att vi inte har ansträngt oss.]²⁴

När eleverna upptäcker att hon eller han har svårigheter med läsinlärningen så använder sig eleverna av dels bortträngning och även förnekelse. I de tidiga stadierna av insikten av att man har problem så försöker eleverna dölja sin oförmåga för läraren och klasskamraterna. Det är dock ett försvar som inte är långvarigt eftersom det är svårt för eleverna att dölja sin läs- och skrivsvårighet. Eleverna tvingas till att byta strategier för att behålla sin positiva självbild. ”Det tycks som om det hela handlar om en gradvis utveckling från att man vid ett misslyckande först ”slår ifrån sig” det hela och utan större ängslan skyller på bristande ansträngningar (i Jenkins modell det aktiva användandet av strategier) eller otur.”²⁵ Bortträngningen innebär att eleverna utesluter sina negativa upplevelser från det egna jaget. Det återfinns ett återkommande begrepp i den psykoanalytiska forskningens normer att bortträngning är ett försvar som människan använder sig av när hon utsätts för en föreställning som inte går att förena med sin personliga uppfattning om sig själv. En av förespråkare för psykoanalytiska modellen är författaren till boken *Dynamisk psykiatri*, Johan Cullberg. Cullberg anser att jaget slipper att konfronteras med den hotande föreställningen som inte går att förena med verkligheten. Det vill då säga att eleven förnekar sin oförmåga till att läsa. En annan psykologisk försvarsmekanism som går hand i hand med bortträngningen är den förnekande fasen. Eleverna väljer att inte se sina problem. God läsförståelse innebär att eleverna skall läsa aktivt, om eleverna ständigt använder sig av bortträngning och förnekelse innebär detta att de språkliga problemen växer markant.

Om denna inlärningssituation får fortgå för eleverna kommer utvecklingen att betyda att eleverna till slut accepterar sin egen inkompetens, hävdar Taube.

Identifikation är en viktig mekanism i barnens och elevernas psykiska utveckling. I *Dynamisk Psykiatri* påvisar författaren Johan Cullberg att denna identifikation pågår under hela barnets uppväxt. ”Identifikationer med äldre gestalter sker under hela livet och är en förutsättning för att meningsfullt kunna handskas med de livsproblem man möter.”²⁶

Läraren är förutom föräldrarna den person som eleverna träffar mest under sin uppväxt, om då eleverna utvecklar en passiv inlärningsstil innebär det att uppgifterna som läraren ger tas inte på allvar. Läraren får en passiv roll i elevernas val att inte delta vilket leder in till vad Taube kallar resignationstillståndet. Detta tillstånd innebär att eleverna har stött på så många misslyckanden att den positiva självbild som eleverna hade tidigare har förändrats och de accepterar slutligen sin egen inkompetens. Detta är det tillstånd som är svårast att motverka anser Taube ”Somliga går så långt att

---

²⁴ Ibid.

²⁵ Taube Karin, 2007, sida 89.

²⁶ Cullberg Johan *Dynamisk Psykiatri*, Tryck WS Bookwell, Finland 2001, sida 98.

i självförnekande att de anser att en lärare som vill hjälpa bara slösar bort sin tid i onödan.”²⁷

Eleverna projicerar således sin inkompetens på sin lärare. Denna projektion hävdar Cullberg att individen använder för att ”skylla ifrån sig” ”Med projektion menas att en omedveten impuls eller föreställning, som är oacceptabel för vederbörande själv, förläggs till något annat objekt.”²⁸

Elevernas resignation inför sin egen förmåga och kapacitet innebär att eleverna projicerar sin inkompetens på läraren, att läraren är oförmögen att hjälpa dem. Detta innebär då enligt Cullbergs antagande att eleverna kan gå fria från sin inkompetens.

Vägen ut ur den onda cirkeln beror på när hjälpen sätts in av skolan och läraren. De lässvaga eleverna har utvecklat ett defensivt beteende gentemot läsningen och inläringen. Målet för eleverna när resignationen har infunnit sig är att på alla sätt och vis undvika fler misslyckanden. Denna känsla av otillräcklighet hävdar Taube kan sprida sig till de övriga områdena i skolan. ”En negativ skolbild läs-självbild kan därför lätt sprida sig och utvecklas till en negativ skolprestationssjälvbild och i värsta fall till en negativ global självbild.”²⁹ Den onda cirkeln ökar således och tar mer och mer av barnets självförtroende och i takt med att de andra eleverna framsteg vidgas klyftan i läsningen för eleverna med lässvårigheter.

På samma sätt som den onda cirkeln fungerar, fungerar den goda cirkeln. De elever som klarar läsningen får positiv respons från sin omgivning. Denna respons och förväntningar från omgivningen innebär att eleverna strävar mot att läsa mer, vilket i sin tur leder till att avkodningen automatiseras och läsningen utvecklas. Eleverna identifierar sig utifrån den positiva skattningen som omgivningen ger för hennes/hans framsteg.

Det finns två vägar ut ur den onda cirkeln, menar Taube. Ifall eleverna kommer till skolan med en negativ självbild från början kan resultatet innebära att eleverna misslyckas med sin läsning och skrivning på grund av att de redan har valt en negativ självbild.. ”I detta fall är det dåliga självförtroendet det primära och lässvårigheterna är det sekundära.”³⁰ Utifrån denna tes från Taube är resultatet att lärarens huvudarbete med dessa elever vara att skapa en positiv inlärmingsmiljö så att självbilden blir bättre.

Den andra vägen ur den onda cirkeln enligt Taube innebär att eleverna kommer till skolan med tillförsikt men får problem med läsningen. Lässvårigheterna är då den primära orsaken till den

---

²⁷ Taube Karin, 2007, sida 89.

²⁸ Cullberg Johan, 2001, sida 98.

²⁹ Taube Karin, 2007, sida 92.

³⁰

’Taube Karin, 2007, sida 94.

dåliga självbilden, och självbilden är den sekundära. Det finns ett samband mellan de olika faktorerna men det går inte att urskilja en specifik orsak till varför lässvårigheterna uppstår.

2.4 Varningstecken

I kapitlet *Läs- och skrivsvårigheter i tvärvetenskapligt, internationellt perspektiv ur Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat* beskriver författaren Curt Von Euler hur de barn med dyslexi tycks vara begåvade med talanger och kreativ fantasi över genomsnittet. Problemet anser Von Euler, är att dessa elever inte får chansen att använda sin begåvning, därför att i skolan möts de av okunskap om handikappet. Förutom att eleverna tenderar till att misslyckas i skolan hävdar Von Euler att dessa elever löper stor risk till att utveckla psykiska störningar.

Som en direkt följd av sina svåra misslyckanden i skolan får relativt många barn med dyslexi allvarliga psykiska och emotionella störningar. Några blir deprimerade eller apatiska. Andra agerar utåt, blir bråkiga och besvärliga på många sätt. Inte så få bland dem hemfaller åt asocialt beteende och blir kriminellt belastade.³¹

Von Euler refererar till professor Christopher Gillbergs forskning som påvisar att en relativ stor andel av de så kallade värstingarna har just dessa misslyckanden i skolan som orsaksbakgrund till sitt beteende. Det krävs oerhört mycket av pedagogen, att denne skall kunna hjälpa dessa elever. ”Alla lärare, inte bara speciallärare och specialpedagoger, måste ha goda kunskaper om dyslexi och om de problem detta medför för eleverna.”³²

Men enligt Von Eulers artikel har både våra politiker, skolmyndigheter och sociala instanser blundat för detta faktum att de dyslektiska barnen lider i det tysta och utvecklar psykisk ohälsa. Detta kan förebyggas genom att tidigt sätta in specialpedagogiska resurser så att dessa barn inte faller mellan stolarna så att säga.

I studien *Elever som behöver stöd men får för lite* påvisar studien att de elever som behöver stöd oftast är de elever som beskrivs som tysta, svaga och blyga. Skolorna som är med i undersökningen är enligt författarna mycket olika varandra men en sak har de gemensamt och det är möjligheten att urskilja en specifik grupp som bär dessa karakteristiska drag. ”Trots att skolorna i undersökningen

---

³¹ Euler Von Curt ”Läs- och skrivsvårigheter i tvärvetenskapligt, internationellt perspektiv ” i Jacobson Christer, Lundberg Ingvar, Sundbärg Barbro, *Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat* ,Liber Utbildning AB, Gummesons Tryckeri AB, Falköping 1995, sida 21.

³² Ibid.

är varandra mycket olika kan man urskilja en grupp elever vars stödbehov man ofta tvingas nedprioritera vid resursfördelningen.”³³

Resultatet av denna undersökning belyser vikten av att odla olika skolkulturer och att ändra synsättet på eleverna som har svårigheter med skolan. Det kan handla om språkets, talets och den officiella respektive inofficiella kommunikationen.

Dyslexin är ett osynligt handikapp. Möjligheterna och uppfinningsrikedomen är stor hos de människor som har dyslexi. Det har hänt att dyslektiska människor har kunnat dölja sitt handikapp för sina vänner och släktingar. ”De primära symtomen är svårigheter eller funktionell oförmåga att läsa och skriva. Genom att undvika dessa aktiviteter blir man till synes symptomfri.”³⁴

Stadler anser att de känslomässiga symtomen hos eleverna med läs- och skrivsvårigheter är variationsrika. Vissa elever utvecklar en rädsla för kamraterna, skolan och situationer där läs- och skrivförmågan sätts på prov. Andra elever utvecklas åt det andra hållet och blir den stökiga, den roliga osv. Dessa karaktärsdrag är enligt Stadler naturliga reaktioner på att ha starka känslor av att ha lägre värde än andra. ”Dessa beteenden kan ses som naturliga reaktioner på starka känslor av att ha lägre värde än andra, att ha misslyckats med något som av omgivningen är viktigt.”³⁵

De primära tecknen på att elever har problem med läsinläringen är att eleverna läser långsamt, utelämnar ord. De sekundära symtomen är lättare att upptäcka för pedagogen eftersom de sekundära symtomen sker i klassrummet. Läsförståelsen brister, de förstår således inte vad de läser. Vid dyslexi och svårigheter med läsningen av en text så fungerar inte avkodningen. Avkodningen är för långsam och har inte blivit automatiserad.

Sammanfattning av kapitel 2.1-2.3

I forskningen kring elevernas självbild är betydelsen av lärarens positiva respons gentemot eleverna och den positiva inlärningsmiljön mycket viktigt för utvecklandet av elevens självbild. De artiklar och böcker som jag har valde att fördjupa mig i påvisar signifikanta likheter på flera punkter. Lärarens roll för elevernas självkänsla, självförtroende och självbild är mycket viktig. Den positiva responsen som ges utifrån elevernas prestation kontra förmåga är betydande för utvecklingen. Cullbergs och Taubes teser om att lärarens förväntningar kan överföras till elevernas självuppfattning ställer jag mig tveksam till. Naturligtvis är det viktigt att de lässvaga eleverna uppmärksammas tidigt så att hjälp kan ges och erbjudas, men att lärarens kroppsspråk och ord skall innebära att eleven tolkar sina svagheter utifrån detta är inte realistiskt anser jag. Det som jag

³³ Persson B *Elever som behöver stöd men får för lite*, Liber Distribution AB, Intellecta Tryckindustri 2005, sida 7.

³⁴ Stadler Ester, 1994, sida 27.

³⁵ Ibid.

däremot anser vara viktigt i upptäckten av läs- och skrivsvårigheter är att tidigt sätta in resurser för att hjälpa eleverna och således förebygga en skadad självbild. Läraren är som tidigare sagts i min uppsats den person som eleverna stöter på mest under sin uppväxt förutom föräldrarna och läraren bör således vara uppmärksam och observant på de elever som läraren misstänker kan ha svårigheter. Ju längre tiden går i skolan, desto bättre blir elevens sätt att slippa undan och undvika konfrontationer mot sitt handikapp. Ester Stadler studieteknik påvisar att den blivande läsaren är beroende av en effektiv och ändamålsenlig teknik för att få ut så mycket som möjligt av texten. Avkodningen av texten och möjligheten att förstå vad orden innebär är inte en självklarhet, det är, anser jag en systematisk och komplicerad process som måste övas genom lektioner, övningar i både läsning och skrivning. Detta bör även sättas i relation till elevernas intellektuella mognad. Vikten av att upptäcka dessa elever och sätta in resurser tenderar till att vara den enda självklara lösningen enligt de artiklar, böcker som jag har studerat.

Dyslexi och åtgärder i den svenska skolan

3.1 Läsutveckling och dyslexi

I boken *Det var inte dum jag var* av Staffan Ekegren³⁶ har författaren intervjuat tretton olika personer med dyslexi. Intervjuobjekten i boken har en gemensam nämnare. De har alla känt sig dumma och utanför i skolan och i samhället på grund av deras dyslexi. Deras skolgång är kantad av idel misslyckanden och mindervärdeskomplex. Ekegren har tillsammans med dessa tretton personer gjort en undersökning eller snarare ett experiment där dessa intervjuobjekt beger sig till varsitt bibliotek för att dels låta dem möta sig själva men samtidigt så möter de ett samhälle som inte är skapat för dem hävdar författaren. I förordet till boken skriver Ekegren att människorna med läs- och skrivsvårigheter sällan går på bibliotek. Stämpeln från skolan, att inte vara som alla andra sitter kvar, djupt inrotad i dessa människors självbild. Denna stämpel anser författaren betyda att denna samhällsgrupp ställs utanför samhället på grund av ignorans och okunskap gällande läs- och skrivsvårigheter. ”Den stänger ute hundratusentals svenskar från kultur och information på grund av okunskap i omvärlden, inte minst bland bibliotekspersonal och lärare.”³⁷

När man talar om läs- och skrivsvårigheter vet oftast de flesta människor vad man pratar om. Men definitionen dyslexi är mer komplex än det föregående. Den individ som har dyslexi har svårigheter med skriftspråket, att sammanfoga det lästa språket, de talade språket och det skrivna språket. Dyslexin återfinns i alla samhällsklasser, alla kulturer och intelligensnivåer.

---

³⁶ Ekegren Staffan *Det var inte dum jag var*, Staffan Ekegren och Länsbiblioteken i Eskilstuna, Falun, Gävle och Örebro Stadstryck AB, Örebro 1996.

³⁷ Ekegren Staffan, 1996, sida 7 ff.

Alla som har svårigheter att läsa och skriva behöver inte ha dyslexi. Det finns enligt Stadler många fall av läs- och skrivsvårigheter som det går att finna en naturlig förklaring på.

Det är exempelvis inte förvånande att de som inte får adekvat undervisning, de som har svag intelligens (utvecklingsstörda) eller personer med svår syn – och hörselskada har svårigheter med läsning och skrivning. I dessa fall kan man tydligt se orsaken vilket inte är fallet med dyslexi, som oftast förefaller helt oförklarlig trots ett karaktäristiskt mönster som man kan känna igen.³⁸

Oavsett vilken eller vilka benämningar av läs – och skrivsvårigheterna som återfinns i klassrummet så har de alla en sak gemensamt, att de innebär svårigheter för eleverna i skolan.

Dyslexi är inte ett absolut begrepp, det går inte att generellt beskriva någon specifik sjukdomsgrad som är gällande för handikappet. Symtomen är således olika från person till person och den finns i alla slags former, från lätt dyslexi till mycket svår dyslexi. En gemensam nämnare har dock dyslexin, svårigheter med avläsning eller rättstavning. En aspekt som Stadler belyser är att dyslexin märks tydligast vid hög begåvning och att den är svårare att upptäcka vid mycket svag begåvning.

Vid mycket svag begåvning är eleverna sämre på mycket, dvs. dyslexin eller läs – och skrivsvårigheten är bara ett dåligt resultat i mängden av elevernas resultat i skolan. Vid hög begåvning är det betydligt lättare att urskilja svårigheten med språket och läsningen.

I frågan om yttre faktorer har den samtida språkforskningen påvisat tendenser som tyder på att dyslexi i förhållande till det socioekonomiska förhållandet haft en mindre betydelse än vad till exempel det genetiska förhållandet och det sociokulturella förhållandet har i förhållande till dyslexin. Vad gäller det genetiska förhållandet har språkforskningen med Ingvar Lundberg i spetsen konstaterat att det finns mer av handikappet dyslexi bland männen än vad det finns hos kvinnorna. Uppfattningen till varför det tenderar till att vara männen som drabbas mest är olika, men Stadler påvisar genom referera till olika undersökningar att flickor är mer uthålliga, mer koncentrerade och emotionellt stabila än vad pojkarna är i skolåldern. Individerna i en klass utvecklas i olika takt och variabler som mognad, ordkunskap och språklig medvetenhet är mycket olika i en klass.

I Kronoberg utfördes det en undersökning av läsutvecklingen i Kronobergs län. Denna undersökning grundades på hypotesen att tre till fyra gånger så många pojkar som flickor hade dyslexi.

Christer Jacobssons artikel belyser denna problematik att forskningen är delad i två läger gällande könsdifferensen mellan flickor och pojkar. Jacobsson refererar undersökningar gällande att det inte finns någon större könsskillnad. ”Han menar att de stora skillnader som tidigare registreras beror på

---

³⁸ Stadler Ester, 1994, sida 10.

att pojkarnas problem fått större uppmärksamhet.”³⁹ och till den forskning som hävdar att könsskillnaden har betydelse.

Resultatet av Kronobergsundersökningen påvisar att differensen mellan pojkar och flickor kan bero på flickornas biologiska mognad. ”Flickors hållning till skolan och till inläring skiljer sig troligtvis vid jämförelse med pojkar.”⁴⁰

Utanförskapet som dyslexi innebär för eleverna skapar en identitet som sätter djupa spår i dessa elever. Lärare, bibliotek, böcker är något som dessa elever i vuxenålder starkt förknippar med ångest och otrygghet.

Idor Svensson gjorde en studie i hur läs – och skrivsvårigheter går i arv och där träffade Svensson en familj där läs – och skrivsvårigheterna hade förekommit. Många menade att den behandling de fick i skolan har påverkat dem genom livet. ”En del av dem har aldrig mer läst en bok eller aldrig vågat studera fast de önskat detta. De tycker sig ha dåligt självförtroende och avskyr att prata eller framföra något inför folk.”⁴¹

Denna känsla riskerar de vuxna dyslektikerna att förmedla till sina barn, att läsa är något dåligt, och genom att inte introducera litteraturen, inte hjälpa barnen med läxor, läsa sagor för dem blir resultatet att barnen redan från tidig ålder ”ärver” föräldrarnas rädsla inför läsning.

3.2 Hur kan den svenska skolan arbeta med att förebygga att läsförståelsen minskar?

Den svenska skolan skall enligt skollagen ge särskilt stöd till elever som har svårigheter i skolarbetet. (SFS 1985:1100).

Läs- och skrivsvårigheter tenderar till att visa sig under det första året i skolan. Lärarens är den viktigaste personen för elevernas i skolan. De hinder som eleverna stöter på ska läraren vara beredd på, ett förebyggande arbete för att eleven inte skall fastna i vad Taube benämner ”en ond cirkel”. Detta förebyggande arbete innebär att läraren skall sträva efter positiva inlärningsmiljöer i klassrumsatmosfär. Positiva inlärningsmiljöer innebär att pedagogerna skall dels motivera eleverna och dels strukturera undervisningen noggrant. ”Struktur i undervisningen är särskilt viktigt för de elever som riskerar att få svårigheter med inläringen. Det är bra att lägga in övningarna i ett

---

³⁹ Jacobsson Christer, ”Är läs – och skrivsvårigheter vanligare bland pojkar”, i Christer, Jacobson, Ingvar, Lundberg, Barbro, Sundbärg, *Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat*, Författarna och Liber Utbildning AB, Gummessons Tryckeri AB, Falköping 1995, sida 92.

⁴⁰ Jacobsson Christer, 1995, sida 96.

⁴¹ Svensson Idor, ”Upplevelser av att vara dåliga läsare” i Christer, Jacobson, Ingvar, Lundberg, Barbro, Sundbärg, *Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat*, Författarna och Liber Utbildning AB, Gummessons Tryckeri AB, Falköping 1995, sida 17.

sammanhang som barnen förstår.”⁴² Pedagogen ska enligt Stadlers antagande planera sin undervisning så att den kan genomföras efter en väl genomarbetad lektionsplan. Att skapa ett rutinmässigt förfarande vid läsinläringen innebär eleverna känner sig trygga även vid nya utmaningar. Stadler är av den uppfattningen att läraren bör utföra kontroller för att förhindra och se ifall undervisningen går för fort fram. Om läraren utför tester, prov eller förhör i klassen så fungerar detta som en kontroll på hur läsinläringen har fungerat i klassrummet. ”En undervisning som är organiserad efter ett strukturerat program är bra för alla, men kan vara helt nödvändig för elever med inlärningssvårigheter.”⁴³

Eleverna är i skolan i ett beroendeförhållande till sin lärare och sina klasskamrater hävdar Taube. Men det allra viktigaste för läraren är att läraren skall acceptera elevernas positiva och negativa sidor. ”Genom att acceptera barnet visar läraren att barnet är värt lärarens uppmärksamhet.”⁴⁴ Att bygga upp denna relation kräver att läraren är trygg i sin yrkesroll och kan vinna elevernas tillit genom att skapa relationer i klassrummet som enligt Taube bygger på förståelse, empati, värme och vänskap.⁴⁵

I ett klassrum där denna relation mellan elever och lärare fungerar behöver inte eleverna känna att de behöver skydda sitt egna jag. Undervisningen är grundad på det behov som finns hos eleverna. Att inte förstå behöver då inte betyda att eleverna känner sig otillräckliga och utanför i klassrummet och i förhållande till sina klasskamrater.

Vikten av att skapa en positiv och trygg inlärningsmiljö i klassrummet är mycket viktigt, detta gäller även de elever som har läs – och skrivsvårigheter. Eleverna skall känna att de kan be om hjälp, att de är normala och på intet sätt annorlunda än sina klasskamrater. Taube anser att det är viktigt att läraren har en icke- bedömande attityd när eleverna visar delar av sig själv. ”När barn i någon form visar delar av sitt jag, dvs. vad de känner, tycker och vill, är det viktigt att ha en icke – bedömande attityd.”⁴⁶

Bedömande kommentarer kan innebära att eleverna sluter sig, trygghets- och förtroendeförhållandet med eleverna kan få sig en rejäl törn.

Vikten av att ha ett gott samarbete med elevernas föräldrar är också en förebyggande åtgärd som språkforskningen anser ha mycket stor betydelse för att förebygga att läsningen inte minskar.

---

⁴² Stadler Ester, 1998, sida 64.

⁴³ Stadler Ester, 1998, sida 65.

⁴⁴ Taube Karin, 2007, sida 110.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Taube Karin, 2007, sida 114.

Om eleverna kommer ifrån hem där läsmiljön är god, där föräldrarna läser för barnen så har dessa elever stora fördelar när de ska lära sig att läsa. ”Föräldrar måste informeras om att de kan göra mycket för att förebygga barnens svårigheter senare i skolan.”⁴⁷

Inger Norbergs tes om denna stimulation från hemmiljön är viktigt för att eleven utvecklar ett läsintresse och sedan bibehåller det. Att enbart se litteraturen som något man endast gör i skolan kan vara förödande för barnens utveckling.

Karin Taube anser att det är viktigt att det pågår en god kommunikation mellan skolan och föräldrarna. Om eleven får allvarliga problem med läsning och skrivning skall föräldrarna informeras om detta och även vilken betydelse som det har inneburit för barnets situation i skolan. ”Många föräldrar har både lust och förmåga att hjälpa sina barn om de får lämplig vägledning från skolans sida.”⁴⁸. Hjälpen till eleverna med läs – och skrivsvårigheter skall ges utifrån en strukturerad plan. De lässvaga elevernas självbild och syn på sin egen kapacitet är i grund och botten mycket negativ. ”Före att stärka elevens självförtroende och vilja att öva är det viktigt att programmet innehåller övningar som eleven säkert klarar av att genomföra, dvs. att utgå från elevens starka sidor (Gjessing 1978, Emanuelsson 1986).”⁴⁹

Det krävs av både skolan och föräldrarna till de lässvaga barnen att motivation och uppmuntran sker vid denna förbättring av barnets prestationer och utvecklingen av självbilden. Återigen påvisar de språkvetenskapliga undersökningarna vikten av samarbete och ett strukturerat arbetssätt i den svenska skolan.

Att utveckla ett läsintresse, att överbrygga svårigheterna genom att systematiskt utföra och anpassa undervisningen är ett primärt mål för pedagogen. Om intresset för böcker och dess innehåll väcks utvecklas lusten till att läsa. Anpassningen till elevernas kapacitet är grundläggande. Läraren bör vara insatt i litteraturen och införa litteratur som dels engagerar eleverna och dels fungerar för elevernas kunskapsnivå. Läsningen bland barn och unga har minskat markant under 1990 – talet. Det är möjligt att finna olika orsaker och syndabockar. Men huvudansvaret för läsinlärningen hos den svenska skolan och dess pedagoger.

---

⁴⁷ Norberg Inger, 2003, sida 53.

⁴⁸ Taube Karin, 2007, sida 117.

⁴⁹ Jansson Allan ”Hur kan man hjälpa elever med läs – och skrivsvårigheter ” i I Christer, Jacobson, Ingvar, Lundberg, Barbro, Sundbärg, *Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat*, Författarna och Liber Utbildning AB, Gummesons Tryckeri AB, Falköping 1995
sida 145.

Barn och ungas läsintrasse har minskat generellt under 1990 – talet. De läser färre böcker och använder mindre tid för läsning, vilket flera undersökningar lyft fram. En totalt förändrad mediasituation påverkar barnens läsvanor. Samtidigt finns det starka skäl att förmoda att just läsning av litteratur spelar en roll för barns utveckling som inte bara kan ersättas av andra medier. Läsandet betydelse för språkutvecklingen är grundläggande.⁵⁰

3.3 Användandet av skolbiblioteket som resurs i elevernas utvecklande av läsförståelsen

Börje Ehrstrand, rektor vid Rinkeby skolan i Stockholm har ställt två grundläggande frågor under sin yrkestid: Vilken roll ska skolan ha i framtiden? Vilket samhälle fostrar ungdomar till? .

Ett av de områden inom skolan som Ehrstrand har valt att fokusera på är just skolbiblioteket.

Genom att satsa på skolbiblioteket så får eleverna tillgång till det som ger framgång i livet -språk och kommunikation. ”Får man barn tidigt intresserade av böcker så sker språkutvecklingen mycket snabbare. Intresset för böcker bör därför grundläggas redan i förskolan, även om det bara är pek- och bilderböcker.”⁵¹ Att få eleverna att besöka skolbiblioteket, lära sig hur man hittar bland alla genrer och stilar är lika grundläggande viktigt för barnets pedagogiska utveckling.

Litteraturpedagogiken bör använda skolbiblioteket för att bidra till att elevernas intresse väcks.

Vikten av att eleverna aktivt arbetar med litteratur anser Kristin Hallberg vara relevant eftersom litteraturen innefattar alla grundläggande förutsättningarna i ämnet svenska. Efter som litteraturen ständigt förändras så krävs det av läraren att hon/han kombinerar sin kunskap om sina elevers förutsättningar med en god kunskap om barn och ungdomslitteraturen hävdar Hallberg. ”Man läser regelbundet nyutkommen barn – och ungdomslitteratur, recensioner och artiklar.”⁵²

Läraren bör enligt Hallberg och Ehrstrand betrakta skolbiblioteket som en stark bundsförvant i kampen mot minskningen av litteraturläsningen och ökandet av läs – och skrivsvårigheter. En av författarna till boken *Läslust & lästlist*, Sara Gagge har påvisat på en rad olika faktorer som befäster skolbibliotekets signifikanta betydelse i elevernas språkliga utveckling. Gagge anser att placeringen av skolbiblioteket, miljön, utbudet av böcker, skyltningen av böckerna för att litteraturen skall locka till sig barnen och ungdomar i skolan är av stor betydelse. ”Skolbibliotekets miljö är enormt viktigt för att locka läsare till sig och för att sprida läsglädje. Biblioteket bör vara centralt beläget i skolan men också ha en trevlig lokal att vistas i och självklart även anpassad till biblioteksverksamheten.”⁵³

⁵⁰ Axelsson M, Bunar N, *Skola, språk och storstad-En antologi om språkutveckling och skolans villkor i det mångkulturella urbana rummet*, STC, Avesta 2006, sida 149.

⁵¹ Busk Yvonne, Ehrstrand Börje *Rinkeby skolan*, Bokförlaget Natur och Kultur AB, Stockholm 2003, sida 132.

⁵² Hallberg Kristin *Litteraturläsning*, Kristin Hallberg och Ekelunds Förlag AB 1993, Gummesons Tryckeri AB, Falköping, 1993, sida 8.

⁵³ Gagge Sara ”Skolbiblioteket är hjärtat ” i *Läslust och Lästlist*, Norberg Inger BTJ Förlag AB, Grafix, Gdansk, Polen 2005, sida 7.

1995 satte Kvarnbyskolan i Rinkeby, Stockholm igång en läsvåg för barn som inte har svenska som modersmål. ”Målsättningen är att ”genom ökad användning av skönlitteratur i undervisningen och kontakt med barnboks författare främja låg – och mellanstadieelevernas läsförståelse och ge dem ett större ordförråd.”⁵⁴ I Göteborg så har projektet Bokflod som har inspirerats av Kvarnbyskolans använts på skolor där läsningen är minimal och där tvåspråkighet är vanligt. Under projektet så gav skolan barnen egna lånekort, möjligheter att låna så många böcker som eleverna ville. Läraren och bibliotekarien vägleder eleverna i valet av böcker. ”Utlåningsstatistiken är en indikator på läsaktiviteten, det syns tydligt att utlåningen ökar hela tiden.”⁵⁵

Ökningen av utlåningen av böcker har ökat markant och förutom satsningen på skolbiblioteket har pedagogerna använt sig av aktivt bokprat i klassen, gemensamma besök i biblioteket, och detta har även medfört att läsningen i hemmiljön har ökat.

3.4 Utbildning för alla?

Satsningen på litteraturens roll i det pedagogiska arbetet på skolor som Kvarnbyskolan och Bergsgårdsskolan är relevant för utvecklingen och även viktig för de elever som har läs- och skrivsvårigheter. Tyvärr är denna satsning på eleverna ingenting som kan anses vara vida utbrett. I studien *Elever som behöver stöd men får för lite* påvisar Persson problemet med de elever som behöver särskilt stöd. ”Den närmast självklara orsaken till att elever får mindre stöd än vad de skulle behöva är resursbrist.”⁵⁶ Förutom den resursmässiga bristen påvisar rapporten andra faktorer som brister i personalens kompetens eller att eleven inte är mottaglig för specialstöd. Vid FN: s millenniekonferens i New York år 2000 enades världens stater om en målsättning om att alla barn skall få gå i grundskolan år 2015. Utbildningen är således en mänsklig rättighet. I Ulf Fredrikssons studie *Utbildning för alla* belyser denne problemen med utbildningen för alla.

Fredriksson är av den uppfattningen att alla barn inte har samma behov, och de elever som har särskilda behov såsom de elever med läs- skrivsvårigheter inte får den stöd som de behöver. Vid konferensen i Salamanca år 1994 organiserade UNESCO en konferens gällande undervisningen av elever med särskilda behov. ”Konferensen uppmanade alla länder att se specialundervisning som en integrerad del av sin utbildningsstrategi och att anslå de resurser som behövs för att alla barn oavsett förmåga ska kunna få gå i skola (UNESCO, 1994).”⁵⁷ Detta innebär att många skolor i dagens Sverige bryter mot de mänskliga rättigheterna. Rätten till utbildning är förutsättningen för att

⁵⁴ Axelsson M, Bunar N, 2006, sida 148.

⁵⁵ Axelsson M, Bunar N, 2006, sida 150.

⁵⁶ Persson B, 2005, sida 38.

⁵⁷ Fredriksson Ulf *Utbildning för alla*, Forum Syd och författaren, DH Grafiska AB, Malmö 2005, sida 20.

individen skall kunna utöva sina medborgerliga rättigheter. Individen skall kunna försörja sig och få möjligheten att förbättra sina ekonomiska villkor. Fredriksson hävdar att även att människans hälsa är relaterad till utbildning. ”Människor som har utbildning har större möjligheter att hålla sig friska och tillgodogöra sig hälsoråd och ta emot information om medicin och läkemedel.”⁵⁸

Rätten till utbildning påverkar inte bara individen positivt, utan det påverkar även samhället positivt att dess medborgare genomgår utbildningar och kan arbeta anser Fredriksson.

Det främsta problemet är att få fram de ekonomiska resurserna. Skolor världen över måste göra omprioriteringar i sin budget för att således ge alla barn och ungdomar lika rätt till utbildning.

Utbildningen av dagens lärare måste innebära att de blivande lärarna får den kompetens som är tillräcklig för de kan bedriva en adekvat undervisning, även för de elever som har särskilda behov anser Fredriksson.

Sammanfattning 3.1-3.4

De elever som har problem med läs- och skrivinläring, eller har fått diagnosen dyslexi har en signifikant gemensam nämnare. De löper stor risk med sitt handikapp att hamna utanför samhället. Att inte förstå och tillgodogöra sig språket innebär för dessa att de är uteslutna ur samhällets gemenskap. Misslyckandet med språket är förknippat med känslor av att inte räcka till, att vara sämre och innebär att eleverna förknippar sig med sitt misslyckande och skapar således en identitet med negativ självbild. Dyslexin återfinns i alla samhällsskikt, kön, etnicitet och åldrar. Ester Stadler tes om att dyslexin är lättare att upptäcka vid hög begåvning än vid låg begåvning är något som varje pedagog bör ha i åtanke kring sina elever. Stadler hävdar att det är lättare att missa elever med låg begåvning eftersom dessa elever oftast har problem med flera områden i skolan, läs- och skrivsvårigheterna är ett av många misslyckanden i skolan för dessa elever. Vad gäller kön, etnicitet och ålder är jag av den uppfattningen att de är små variabler i jämförelse med Stadlers antagande kring hög- och lågbegåvade elever. Om de antaganden som Stadler belyser stämmer bör misstanke om dyslexi, läs- och skrivsvårigheter uppmärksammas omgående och åtgärder bör vidtas så fort som möjligt. Lösningen bör således vara att de elever som har svårigheter i många olika ämnen bör och skall utredas så att pedagogisk hjälp införs för eleverna. Den svenska skolan är enligt lag skyldig att hjälpa elever (SFS 1985:1100) med inlärningsvårigheter och det är således ett brott mot skollagen att inte göra det.

Det som dock sätter käppar i hjulet för den svenska skolan är dess ekonomiska och resursmässiga kapacitet.

---

⁵⁸ Fredriksson Ulf, 2005, sida 21.

De lösningar som har angivits anser jag påvisa den ohållbara sats som pedagogen befinner sig i. Att satsa på bibliotek, anställa personal osv. kostar pengar, och den svenska skolans resursfördelning torde troligtvis inte medge med en sådan satsning.

Pedagogerna i den svenska skolan måste inneha en grundkompetens för att bedriva undervisning för de elever som utvecklar dessa svårigheter för att således sätta in resurser och pedagogisk hjälp. Den svenska skolan och dess pedagoger bör enligt Ester Stadler arbeta för en strukturell och positiv inlärningsmiljö. Pedagogen bör även utföra prov, läxförhör och övningar för att på detta sätt se ifall någon eller några elever befinner sig i riskzonen.

Forskningen som jag har använt mig av påvisar vikten av samarbetet mellan skolans instanser. Biblioteken är en mycket stark bundsförvant i lärarnas pedagogiska arbete och lärarna bör vara noga med att välja relevant litteratur för sina elever. Pedagogerna måste ständigt hålla sig uppdaterad om barn och ungdomslitteraturen, de måste med omsorg välja insiktsfull men samtidigt spännande litteratur som fångar eleverna läsintresse.

Sammanfattning av examensarbetet

De frågeställningar som har behandlats var ifall en potentiell försämring av läsförståelsen är sammankopplad med en potentiell försämring av den svenska skolan och vilka åtgärder som det svenska skolväsendet kan vidta för att förebygga en potentiell försämring av det svenska språket och läsförståelsen. Att elever med läs- och skrivsvårigheter återfinns i varje svensk skola och klass är ett givet faktum inom det svenska skolväsendet. Förmågan av att kunna läsa är en grundförutsättning för att klara hela skolan och att kunna utbilda sig. De elever som inte får den möjligheten är dömda till ett liv, där de känner sig utanför och sämre än andra. Resursbrist, bristande kompetens hos pedagogerna och felaktiga prioriteringar i skolans budget har alla varit frekvent återkommande orsaker till försämringen av läsförståelsen hos våra elever. Elever med läs- och skrivsvårigheter får inte den hjälp som de behöver och det är ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Det är en gemensam åsikt inom de böcker och artiklar som har behandlats i uppsatsen att pedagogens roll är att uppmuntra och engagera samt att bekräfta utvecklingen av elevernas läsning. Om eleverna upplever misslyckanden under ett tidigt skede av skolgången kan det få förödande konsekvenser för eleverna. Det kan till exempel leda till att de känner sig misslyckade och mindre värda än sina klasskamrater. Dessa elever kan ifall de inte uppmärksammas i skolan hamna i en neråtgående spiral där den negativa självuppfattningen blir så pass allvarlig att eleverna accepterar sin inkompetens. Det är därför viktigt att tidigt identifiera de elever som kan befinna sig i riskzonen

Tid, pengar, samarbete och engagerade pedagoger har varit signifikanta faktorer gällande åtgärderna och lösningar. Den svenska skolan är enligt lag skyldig att ge särskilt stöd till de elever som behöver hjälp i skolarbetet. Skolan måste arbeta med att skapa en positiv inlärningsmiljö. Detta innebär enligt de resultat som min uppsats har gett att skolan måste samarbeta skolbiblioteken för att öka läsglädjen för eleverna i skolan. Pedagogerna och bibliotekarierna skall gemensamt skapa ett adekvat och relevant bokbestånd som engagerar och uppmuntrar eleverna till läsning. Det kostar pengar och tid, men i det långa loppet är det små medel som skapar bättre förutsättningar för eleverna och de elever som har problem med läs- och skrivinläringen.

Till syvende och sist är det dock pedagogernas och skolans ansvar och mål att alla elever skall få de chanser och möjligheter som de har rätt till. Pedagogerna måste skapa en sådan atmosfär i klassrummet att eleverna känner att de kan be om hjälp oavsett på vilken nivå de är på eller ifall de har läs- skrivsvårigheter. Pedagogerna måste även ha en relevant utbildning som innebär att de uppmärksammar elever som befinner sig i riskzonen. Skolan bör även sträva efter att utbilda den anställda personalen för att på så vis öka kunskapen om dyslexi och läs- och skrivsvårigheter.

I takt med att samhället och mediesituationen förändras så förändras förutsättningarna för våra elever. Läsningen har minskat men med satsningar på skolbiblioteken och entreprenörer som Börje Ehrstrand som vågar ta nya vägar, finns det hopp att varje elev får chansen och möjligheten att få avsluta grundskolan med samma förutsättningar.

Litteraturförteckning

- Amborn, Helen, Jan, Hansson, *Läsglädje i skolan*, En bok för alla, Stockholm 1998
- Ahlen Birgitta *Läslust & läslist*, Bibliotekstjänst AB, Grahns Tryckeri AB, Lund 2003
- Axelsson, M, Bunar N, *Skola, språk och storstad-En antologi om språkutveckling och skolans villkor i det mångkulturella urbana rummet*, STC, Avesta 2006
- Busk, Yvonne, Ehrstrand, Börje, *Rinkebyskolan*, Bokförlaget Natur och Kultur AB, Stockholm 2003
- Chambers, Aidan, *Booktalk – Occasional writing on literature & children*, Redwood Burn Ltd, Trowbridge 1985
- Cullberg, Johan, *Dynamisk Psykiatri*, Tryck WS Bookwell, Finland 2001
- Euler Von, Curt, ”Läs- och skrivsvårigheter i tvärvetenskapligt, internationellt perspektiv” i I Christer, Jacobson, Ingvar, Lundberg, Barbro, Sundbärg, *Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat*, Författarna och Liber Utbildning AB, Gummesons Tryckeri AB, Falköping 1995
- Fredriksson, Ulf, *Utbildning för alla*, Forum Syd och författaren, DH Grafiska AB, Malmö 2005
- €
- Gagge, Sara, ”Skolbiblioteket är hjärtat”, i
- Hallberg, Kristin, *Litteraturläsning*, Kristin Hallberg och Ekelunds Förlag AB 1993, Gummesons Tryckeri AB, Falköping, 1993
- Jansson, Allan, ”Hur kan man hjälpa elever med läs – och skrivsvårigheter”, i I Christer, Jacobson, Ingvar, Lundberg, Barbro, Sundbärg, *Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat*, Författarna och Liber Utbildning AB, Gummesons Tryckeri AB, Falköping 1995
- Norberg, Inger, i I Christer, Jacobson, Ingvar, Lundberg, Barbro, Sundbärg, *Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat*, Författarna och Liber Utbildning AB, Gummesons Tryckeri AB, Falköping 1995
- Persson, B, *Elever som behöver stöd men får för lite*, Liber Distribution AB, Intellecta Tryckindustri 2005
- Stadler, Ester, *Läs – och skrivinläring*, Ester Stadler och Studentlitteratur 1998
- Svensson, Idor, ”Upplevelser av att vara dåliga läsare”, i I Christer, Jacobson, Ingvar, Lundberg, Barbro, Sundbärg, *Läsutveckling och dyslexi: Frågor, erfarenheter och resultat*, Författarna och Liber Utbildning AB, Gummesons Tryckeri AB, Falköping 1995
- Skolverket, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*, AB Danagårds grafiska, Ödeshög, 2009
- Skolöverstyrelsen, *Lgr 80 Läroplan för grundskolan. Allmän del: mål och riktlinjer, kursplaner, timplaner*. Stockholm Liberläromedel/Utbildningsförlaget

Taube, Karin, *Läsinlärning och självförtroende*, Karin Taube och Norstedts Akademiska Förlag, Tryckt hos Mediaprint, Uddevalla 2007

Wallin, Karin, *Ett barn har hundra språk*, Sveriges Utbildningsradio AB, Stockholm, Tryckt hos Bohusläningens Boktryckeri AB, Uddevalla 1982